

ПОРТРЕТ ПОТЕНЦІЙНОЇ ЖЕРТВИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Проблема домашнього насильства – актуальне явище для подолання. З кожним роком тематика насилля стає більш популярною для дослідження. Після появи коронавірусу в 2020 році випадків домашнього насильства стало більше. Люди психологічно не були готові до перебування з сім'єю 24 години на добу. Стереотипне мислення, яке має значна частина суспільства, описує жертву домашнього насильства як особу із неблагополучної родини. Але аналізуючи випадки насильства можемо сказати, що люди мають хибне уявлення.

Для кращого сприйняття явища, гадаємо буде коректним описати основні визначення домашнього насильства. Багато науковців тлумачать поняття «домашнє насильство» по різному. Вважаємо за потрібним висвітлити найдоступніші дефініції: домашнє насильство – «акт зумисного залякування, фізичного нападу, побиття, замах сексуального характеру чи будь-яка інша неправомірна поведінка одного партнера по відношенню до іншого» [6, с.170]. Також Л. Келлі зазначає, що «сьогодні визначається, що домашнє насильство включає різноманітні комбінації фізичних і сексуальних нападів, а також різних форм психологічних та економічних зловживань ...» [4, с.88].

За законодавством України виділяють чотири форми насилля: психологічне, сексуальне, фізичне й економічне. Психологічне насильство – «дії, які самі собою не нанесли фізичного болю, проте стали причиною душевних страждань потерпілого» [5, с.56]. Сексуальне насильство – «форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому

числі вчинені стосовно дитини або в її присутності» [2]. Фізичне насильство – «будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного впливу зловмисника, які полягають у застосуванні (загрози застосування) сили як вияву своєї волі до потерпілого, що вчиняються поза його волею та спричиняють чи можуть спричинити йому шкоду, і є засобом досягнення мети» [3, с.7]. Економічне насильство – «форма насильства, коли один із близьких партнерів контролює доступ іншого партнера до економічних ресурсів, підриває його/її здатність до самостійного доступу до економічних ресурсів і створює фінансову залежність від партнера/партнерки»[9]. Отже, незалежно від форми прояву насильства будь-хто може стати жертвою.

Вивчаючи жертв домашнього насилля, ми можемо провести паралелі й побачити схожі ознаки, які присутні у багатьох. Це може бути низька самооцінка, невпевненість у собі, постійне відчуття провини, навіть коли це не так, соціальна ізоляція та найголовніше залежність від кривдника (психологічна, економічна, емоційна, сексуальна або фізична).

Дослідники з цієї тематики виділяють певні спільні риси, які притаманні жертвам, а саме «мають низьку самооцінку, дотримуються традиційних уявлень про родину, про роль жінки в сім'ї, про «жіноче призначення», схильні брати на себе відповідальність за дії винного, страждають від почуття провини, здебільшого пасивні, але при цьому досить сильні, щоб використовувати оточення для виживання, а іноді – для уникнення чергового акта насильства, демонструють ознаки відчутної реакції на стрес і висловлюють своє невдоволення, що вказують на психофізіологічні розлади, вважають, що «успішні» сексуальні стосунки можуть стабілізувати відносини в цілому, переконанні, що ніхто не може допомогти їм розв'язати проблему насильства в сім'ї» [7, с. 21].

Інтелектуальний розвиток людини відіграє важливу роль у формуванні особистості. Високий рівень інтелекту дає можливість не піддаватися впливу інших та відстоювати власну думку. Жертви домашнього насильства не мають власного

бачення, піддаються маніпуляції, а також не беруть на себе відповідальність. Такі особи не вчаться на чужих помилках і не роблять висновки із своїх.

Вивчаючи характеристику жертви, можемо побачити присутність дитячих травм та заздалегідь запрограмовану людину на приниження та підкорення більш сильнішої особистості. Було виявлено, що особи, які стикалися з насиллям у підлітковому або дитячому віці, піддаються до негативних дій у три-чотири рази більше ніж інші. Коли людина зазнає тривалого насильства вимальовується умовна безпорадність, що у подальшому стає тотальною безпорадністю. Кривдник використовує різні методи маніпуляції жертвою, тим самим повністю підкорюючи жертву під себе. Така сильна особистість може створювати ілюзію змін у поведінці від негативу до позитиву, тим самим дає надію на припинення насилля, але в той же час підсилює свій вплив на слабку особистість.

Важливим є той факт, що рівень освіти також є однією з основних рис жертви домашнього насильства. Будь-хто може стати жертвою насильства, але як показують дослідження [1] більшість жертв домашнього насилля мали низький освітній рівень. «Жінки, що мають вищу освіту й високий соціальний статус, не можуть миритися з будь-якими формами насильства по відношенню до себе. Особливо болісно вони реагують на психологічний тиск і пригноблення. Часто саме цей вид насильства спонукає їх до радикальних змін власного життя» [8, с.15].

Можемо зробити висновки, що потенційна жертва домашнього насильства – людина, яка має ознаки депресії, низьку самооцінку, стикалася з домашнім насильством у минулому, має низький інтелектуальний і освітній рівень, боїться брати на себе відповідальність і має постійно відчуття провини, а тому підкорюється кривднику для уникнення подальших насильницьких дій.

Ми маємо звертати увагу не тільки на вирішення проблеми домашнього насильства, а й на його попередження й запобігання. Вважаємо легше направити свої дії на профілактику соціального явища, ніж боротися з гостротою проблеми.

Література

1. Головкін Б. М. *Сімейно-побутові конфлікти в системі детермінації умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.08 «кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право». Х., 2003. 20 с.*
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
3. Йосипів А.О. *Насильницька злочинність: детермінанти та протидія органами внутрішніх справ: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2009. 20 с.*
4. Келлі Ліз. *Насильство щодо жінок і дітей. Новий погляд на поліцейську діяльність, її інноваційність та професіоналізм: посібник. Львів: Астролябія, 2011. 176 с.*
5. Кифлюк Р.В. *Особливості розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень, пов'язаних з насильством в сім'ї: дис. ... канд юрид. наук: спец. 12.00.09. К., 2020. 233 с.*
6. Кінаш Я., Макогонюк А. *Насильство в сім'ї: реалії сьогодення. Право України. 2011. №11-12.- С.170-175.*
7. *Правові засади запобігання насильству в сім'ї: Гадяцьке районне управління юстиції. Гадяч, 2011. 47 с.*
8. *Соціально-економічні причини насильства в сім'ї в Україні: аналіз проблем та шляхи запобігання (матеріали за результатами соціологічного опитування). К.: Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2004. 144 с.*
9. Adams, Adrienne E.; Sullivan, Cris M.; Bybee, Deborah; Greeson, Megan R. *Development of the Scale of Economic Abuse. Violence Against Women. 2008. Vol. 14. № 5. P. 563–588.*